

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik Ernest Jelušić.

Sadržaj:

I. Baška nova. II. Tinjan. Spjevao Vladimir Nazor.

O ustrojstvu i preustrojstvu učiteljstva Istre.

Piše Vicko Sepić. (Nastavak).

Tko je čovjek. Spjevao Rudolf barun Maldini.

Podučitelji i nadučitelji. Piše I. Mahulja.

Istarskom učiteljstvu. Spjevao Josip A. Kraljić.

Moje uspomene. Piše Josip. (Nastavak.)

Nova nastojanja o reformiranju risanja u pučkoj školi. Piše Ivan Barbalić. (Nastavak).

Nastojanja pri uredjenju školskog vrta. Piše Fran Trampuž.

Stari župnik. Piše Vice Orljak.

Zamolba vrlo me hrvatskome pučkome učiteljstvu. Ivan Tomašić, rav. učit. Zagreb.

Vijesnik. — Lične vijesti. — Književnost i umjetnost. — Od uredništva.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

I. Baška nova 🌿🌿🌿🌿

Oj Baško, još te spomen iz prošlosti
Zanaša; slatko u srce te dira.
Sjećáš se velje slave i radosti,
Pogosti kadno kralja Zvonimira?

Šumore vala u luci malenoj,
Vesela, zvonka zvonjava zvonova,
Krjesova plame vrh bližnjih bregova,
Kliktanje kola na travi zelenoj! . . .

Oj Baško, nije sve nestalo, ako
Minulu sliku gledaju nam oči,
A spomen drevni sjaje v'jek jednako.

Ne daj nam prošlost zaboravit! — Grije
Duše nam; potok toplih zraka bije
S imena slavnog na staroj ti ploči.

II. Tinjan 🌿🌿🌿🌿

Po limskoj drađi vidio sam kako
Pramene magle na stabla i kuke
Sad naglim dahom, sad plaho, polako
Nestalan vjetar goni na buljuke.

Dà, magle! magle! Unjim plam nam tinja
Dišemo teško; lutamo, a oči
Sve neman motri, te se s nama boči:
Avet se ona nama div pričinja.

Tinjane, svrni zorom, u proljeti
Ka Učki pogled, pa će gora — mati
Zrakama svojim magle protjerati.

I raspoznat ćeš varku od istine,
I osjetit ćeš žar tvoje krepčine.
Tinjane, moraš čeznut, moraš htjeti!

Vladimir Nazor

D 10 Č-46-B
BdH

O ustrojstvu i preustrojstvu učiteljstva Istre. Vinko Šepić.

Tastavak.

Mi narodni učitelji imademo zlatnih želja, božanstvenih ideala, kojih postignuće iziskuje potpune i složne ljude i borioce. Hoćemo li po jedan srtati, revnovati i djelovati? Hoćemo li svak za sebe vojsku vojevati? Nijesmo djeca, pak znademo, da nam se valja okupiti pod jednom zastavom; inače pogibosmo i ne polučismo ništa trajna! Prije nego želimo nešto skupna poduzeti i nešto stalna postignuti, treba da slijedimo svi kô jedan barjak, na kojem su popisane sve naše težnje, program i svrha našeg zajedničkog djelovanja. Kano vojnici u skupnoj vojsci da slijedimo zastavu, na kojoj rane pričaju njenu povijest; kô bojovnici valja nam stupati za onima, koji će nas voditi po klancima do — pobjede. Pitam suzvanike i suzvanice svoje: jesmo li se okupili oko jedne zastave i da li mi svi radimo po jednom glasu bojne trublje? Odgovorite i recite: mi još ne vidimo skupne, cjelovite vojske učitelja i učiteljica narodnih, ne vidimo na čelu zastave stališke, nepoznamo i ne mammo vođe čitave naše učiteljske vojske, ne čitamo dapače na zastavi svojoj ni ono malo, što i kamo hoćemo — ne poznamo skupnog programa, ne znamo za stazice, kuda nam valja skupno naprijed. Mi se još nijesmo okupili u jedno jedinstveno tijelo, a najpreča bit će zadaća našeg glasila, da očisti puteve i pripravi duhove za skupni učiteljski organizam. Pomogao mu dobri Bog i učiteljska svijest! —

Naša sadanja tri učiteljska društva naliče odjelima vojnika, koji se tek vježbaju u oružju, ali da bi rat ratovali disciplinirano i uspješno, o tome nema govora. Dogodit se nasuprot može, da noć tmine utuče, uništi jedno po jedno. Mi smo rastrojena braća i tri puta lasno prelomiva. Mi nijesmo novaci, mi svi uz mali napor naličit ćemo časničkom zboru jedne čete, al još ne stvorismo učiteljske. Naličimo i danas vojsci bez časnika i bez zastave; časnici smo i vojnici, a da još ne stvorismo dobro organiziranog tijela. Mi, koji se dičimo naprednim duhom, nijesmo još stvorili djelo napretka, a to je udruženje sviju učitelja i učiteljica Istre, koje vežu skupni interesi. Naši su zadaci zamašni, dužnosti ogromne, a i naše pravice napram njima morale bi biti u suglasju, al ih ne ćemo izvojštiti bez uzajamnog rada i bez složne i velike naše udruge.

Osvjestimo se dakle, podajmo si desnice koliko nas broji čitava Istra, sa kopna i otoka, pa da se zavjerimo raditi jedinstveno za čast svoju za boljak narodni i u hat prosvjetni. Udružimo se mi svi dobro misleći u jedno jedincato organizirano tijelo i dobre posljedice neće uzmanjkati. Zadnja je doba tomu, svako zadocnjenje štetovat će nama i narodu. Mogli bi nas novi

dogodaji i nove potrebe još većma raskrojiti, raspršiti, mlade svjetske težnje mogle bi nas osamiti ili progutati. Nas narodne pionire nesmije zateći nepripravne ni koji sudbonosni čin. Naša uzorna organizacija mnogu će navalu moći odbiti i upozoriti nas na sve, što bi nas moglo priječiti u svojem radu.

Samoobrana već sama nalaže nama, skupiti sve naše sile u jedno. Mačka se nakostriješi pred svojim protivnikom samo za to, da se pokaže većom i snažnijom. Veličina, broj, svakomu imponuje i utjeriva strah i oprez i u jačeg dušmanina. Bez organizacije nema uspješna rada i pobjede. Organizacija sastoji u podvrgavanju sama sebe skupno ustanovljenim pravilima radeć po istom planu. Ona zahtjeva od svakoga člana rad, red i posluš. Cilj organizacije mora biti poznat svakomu članu, mora dakle biti svijestan društvene svrhe. Dok nas sve ne prošine ovaj duh uzajamnosti i skupnosti, dotle učiteljski naš rad biti će maljušan, a uspjeh presitan. Novi časovi zahtjevaju od nas svakoga zasebice i u skupnosti opsežan rad okrunjen sjajnim uspjehom. Po radu i uspjehu bit ćemo suđeni; po uspješnu radu steći ćemo priznanje, poštovanje, upliv, te dolično mjesto u svjetskom društvu. Buduć mi nastavnici najmanje možemo utjecati na javnost bez doličnog poštovanja osobnoga i staleškoga, moramo sve sile napeti, da stečemo auktoritet u školi i izvan nje. Bez njeg ništa dobra ne uradismo za sebe i za prosvjetu; bez ugleda sirote smo zapuštene i okresan hrast u gori. S auktoritetom su spojene neke nužne vlastitosti, koje se mijenjaju u raznim narodima i zemljama; opet svaki pojedinac jednako o tome misli. Ali ipak svi svagde isključuju iz auktoriteta neznanje, natražnjačtvo, nepoštenje i nemoć. Moderni čovjek rado se klanja moći, a s ovom usko je spojeno znanje i imućstvo. Radi moći, dotično ugleda, udružuju se staleži u opće ljudi istih težnja u društva, da tako brojno pokažu i zasvjedočuju svoju moć. Društva su tu za to, da svakomu pojedinomu svomu članu pripomognu do ugleda, da ga štite, podupiru, te tako neposredno uplivaju na svakoga, da daje dužnu počast članu i društvu. Dobar glas društva prelazi na njegove članove. Njega dakle zakriljuje i štiti zakonito društvo, on to dobro znade, pa bogme ne preda pred nikojim. Za to nije naravnijega, do li društva i udruge. Društvo stvara samo nužda. Ne možeš li sam uspjjeti, a ti si potraži pomagača jednoga, drugoga, stotoga i ti moraš nadvladati, ako su ti dašto zahtjevi ćudoredni i zakoniti. Društvo pijanica, tatova i privrednika ne može opstojati; mi učitelji nasuprot udružiti ćemo se pod barjakom naobrazbe, uljudbe, napretka i samoobrane. Naše društvo ne može biti ćudorednije i plemenitije; moralne naše društvene ideje nadvladat će vremenom samo redovitim putem. Al mi pružimo ruku pomoćnicu pravdi i naravi do pobjede istine, dobrote i ljepote.

Udružimo se u to ime svi hrvatski istarski nastavnici, kojima u programu stoji boljak narodni i staleška čast: udružimo se, jer neudruženi bit ćemo i nesložni, razrožni, nedosljedni a prema tome i nejadi. Nesložno učiteljstvo neke zemlje, golema je njojzi pogibija, a sebi sramota.

Učiteljstvo je prvo pozvano da prednjači primjerom ljubavi i sloge; učiteljstvo mora praktično pokazati narodu moć udružbe, moć složnih sila, moć društva.

Nastavak slijedi.

Tko je čovjek?

Tko je čovjek? Da li onaj,
Koj' se za se bori
I u patnjam, b'jedi, tuzi
Mnogo razna tvori?
Ili onaj, koji samo
Zgrće novac b'jeli,
Pa u lašti i u slasti
Vodi život c'jeli?

Tko je čovjek? Da li onaj
Što gospostvom slovi,
Ili onaj, koj' se vas dan
Samo resi, novi?
Da li onaj, koj' u zlatu
Ili časti pliva,
Ili onaj danju, noću
Koj' o sreći sniva?

Tko je čovjek? Da li onaj
Što se krinkom služi,
Da uništi svoga bližnjeg
Korist sebi pruži?
Ili onaj, koj' s poštenjem
Jede krušac b'jeli,
Ili onaj, koj' tumara
Po vas danak c'jeli?

Tko je čovjek? Da li onaj
Koj' po migu tvori
Ili onaj, koji svakom
Otvoreno zbori?
Da li onaj, koj' no kuka
Na sve strane moli,
Ili onaj, koj' se koči
Ma ga stisle boli?

Tko je čovjek? Onaj brate,
Koj' po vas dan radi,
I od toga rada jošte
Drugom život sladi. —
To je čovjek, to je genij
Takvih zemlja treba,
A ne onih, koji će ju
Za kus prodat hljeba! —

Rudolf barun Maldini.

Podučitelji i nadučitelji.

Mene ta dva naslova, koje sam oba uživao, tako u oči bodu, da sam nakan o tome dvije u kratko progovoriti.

Naslov podučitelja za me je nešto posprdnoga, da ne rečem sramotnoga. Ne odvisi to od osobe tobož još mlade ili manje sposobne, već od mjesta, na kojem dotična osoba služi, pak bila ta još sposobnija, još starija. Nekomu se ne pruža prilika, ili je slabe sreće da dostigne učiteljsko mjesto; drugi radi jednog ili drugog razloga, neće da drugo mjesto moli i eto ti vječnog podučitelja. Ako je u društvu netko pretstavljen kao podučitelj, već to čini bolan utisak na prisutne, koji misle: eto sirotana, kako ga nisko smjestiše, pa možda nije ni zaslužio bolje! A ipak se nađe nadučitelja, koji će u društvu, bez najmanje grižnje savjesti, siromaška pretstaviti sa: »moj podučitelj«. U Hrvatskoj su taj naslov i sa svim pravom ukinuli, te ga zamijenili sa namjesnim ili privremenim učiteljem, al uvijek učitelj, a ne »pod«.

Kao što je podučitelj posprdan ili ponižujući naslov, tako mislim da je nadučitelj prehol, da ne rečem preuzetan naslov. Mnogi će, koji do tih naslova mnogo drži, radi ovoga na me graknuti, ali ja se postavljam na demokratsko stanovište, a svaki pučki učitelj, već po samom nazivu »pučki«, mora biti demokrata, te otvoreno kažem, da ako itko, to učitelj, koji mora odgajati karaktere, mora izbjegavati naslove, koji napokon do ničesa ne vode, ako ne do smiješnosti. Čovjeka imadu rijesiti krijeposti, a ne naslovi. Pak i taj naslov ne odvisi od osobe, već od mjesta, koga dotična osoba pokriva. Poznam učitelja, koga, jedva svršiv učiteljište, zapala sreća, da je bio namješten na dvorazrednoj školi kao nadučitelj. Kakav je to nesmisao, na dvorazrednim školama razdijeljenim po spolu, jedan je nadučitelj a drugi podučitelj, dočim ni jedan učitelj. Onaj, koji upravlja sa školom, neka bude upravljajućim i ravnajućim učiteljem, kako je to i u Hrvatskoj uvedeno, al ne nadučiteljem. Kao što kod pretstavljanja čini u društvu naslov podučitelja bolan utisak, tako nasuprot naslov nadučitelja čini smiješan utisak.

Ja bi stoga bio za to, da se koli jedno, toli drugo ukine. Molio bi moga prijatelja Jovišu, kao čovjeka od paragrafa, koji je već tolike moje lijepe ideje u paragrafe skalupio, da se i ovoga posla prihvati, te da za buduće saborsko zasjedanje pripravi odgovarajuću zakonsku osnovu. Nek se tješi time, da ako dosadanje njegove zakonske osnove o našim plaćama i mirovinama nisu uspjele, odnosno niti nijesu došle na raspravu, da će ova možda proći, kad se samo ne dira u plaće, a za ukinuće naslova, što ništa ne košta, gospoda će možda glasovati.

I. Mahulja.

Istarskom učiteljstvu.

Zdrav sokole istarskijeh visa,
Lomnih krši, maglovitih dola,
U osami iskro zapretana,
Harnog v'jeka, sirotinjo gola!

Zdravo braćo prezrena i b'jedna,
Zubljo plamna mojeg tužnog roda,
Luč prosvjete, na koj' vatru pali,
K meti hrleć, žudjena sloboda.

Zdravo jeko uzdah a i bola,
Sinci patnje, očaja i tuge,
Sveštenici uzdanice naše,
Harnog v'jeka robovi i sluge.

Mučenici zdravo! — evo danak
U pohode rumen-zora šilje,
Vašem radu veseli se Pravda,
Nebeska ga ruka blagosivlje!

Josip. A. Kraljić.

Moje uspomene. Piše Josip.

Nastavak.

Drugoga mi se dne napuni škola sa djecom obojega spola. Gledali me nekako sa strahom, a ja njih licem presretna čovjeka, koji je nakon teških muka dospio do svoga cilja. Poredah vojsku, i korakom đenerala kakvog, stupajući ponosito po strani povorke, povedem djecu u crkvu. Iza sv. mise povedoh ih u školu. Ovdje ih zadržim od prilike jedan sat, da ih podučim kako se imaju ponašati, da ih potaknem na marljivi polazak škole i slično.

Škola začela redovito. Djece se upisalo lijepi broj, no ipak ih manjkaše do dvadesetak. Propitkivah stariju djecu za nje, a i sam zađoh iza škole danas u jedno, drugi dan u drugo selo, da doznam zašto se nijesu došli upisati. Nekoje dijete bilo slabahno, drugo nije imalo odijela, ali najviše roditelja reklo mi, da im djeca ne će biti ni popi ni fratri.

— Šta će našoj djeci škola, pa osobito djevojčicama! Preslicu, preslicu nek uzmu u ruku, a ne knjige!

— Recite mi, majko, biste li rada znala iz knjige Boga moliti?

— Bih, odgovori.

— E pa zašto branite vašoj kćerci, da se ne nauči? A kad vam bude ovaj sinčić dorasao do vojnika, tko će mu liste pisati? Ne bi li dobro bilo, da mu ih sestrice piše, da mu ona javi u pismu, kako ga vi lijepo i srdačno pozdravljate i molite, da se čuva zla društva, da se majci svojoj zdravo vrati, e?

Obliše ju suze, a kćerčica se k majci stiskaše. Obećaše da će ju poslati.

U drugom selu otrese se na me momak, jer će on ovce čuvati, ako mu sestra pođe u školu.

Za ovcama nek se potuca tvoja sestra i nek ne čuje ništa o svijetu, Bogu, čistoći, nek glupa bude, nek raste kô divlji šipak u šikari, brate, hoćeš li takvu sestru da imaš. Smiluj joj se, budi joj brat. Učit ću ju, kako te ima ljubiti. Za nedjelju imat ćeš čistu, poglađenu košulju i karanfil za klobukom. učit ću ju, da bude čista, opletena, krotka i mila, pa ćeš se s njom ponositi. Kad tebi dođe vrijeme, da odabereš vjerenicu srca svoga, hoćeš li majci dovesti lajavičinu kakvu, zamazanku, glupu, koja ne zna, što je lijepo, a što nije, što je zlo, a što je dobro? Ne, ti ćeš tražiti djevojku, koja je u školi bila, koja se je u školi oplemenila, da ti bude vjernom ljubom.

Tvrdokorne pobilježih, da ih prijavim školskim oblastima, nek ih po zakonu kazne. Čovjeka, koji ne će nego u jamu, odagnat mogu i kamenom: neka ga boli, samo da se spasi.

* * *

Siromašnijim učenicima posudih knjige. Drugoga mi dana dođe seoski starješina ravno u školu sa šešinom na glavi, a da nije ni pokucao prije.

— Vi ne smijete djeci darivati hrvatskih knjiga! reče mi srdito.

Otjerao bih ga bio, tako mi uzavrije srce, ali pogled na dječicu umiri me. Razum mi kaza odmah, da ne grdim muža pred njima. Pođoh k njemu mirnim korakom, uzmem mu šešir sa glave i metnuv mu ga pod pazuhu, pokažem mu rukom na raspelo i sliku kraljevu i šapnem mu:

— Ako ne ćete da se preda mnom otkrijete, onda trebate da to učinite pred ovim znakovima. Škola je sveto mjesto. — Bio je zbunjten. Povučem ga pred školsku sobicu i rečem mu: — Da mi nijeste u vrijeme obuke dolazili u školu! Glede knjiga, to je moja stvar.

Oparilo ga i pustio me petnajst dana u miru; srećasmo se često, ali me ne bi ni pogledao. No ipak mi dvojica donesoše knjige natrag i priznaše mi, da moraju, jer da ih u gradu straše.

Škola mi lijepo napredovala. Djeca tvrde glave osobito mi se smilila; zadržavao bi ih preko školskog vremena i podučavao ih posebice. Za mjesec dana osuših ko trijeska. Često nijesam mogao ni objedovati, a mislio sam, da mi toga ni ne treba. Kad god bi se čisto naljutio, što čovjek mora toliko vremena da gubi radi jela.

Jedne mi nedjelje dođu »službeno« svi seoske starješine sa županom na čelu. Stadoh za stô, da čekam, što će. Napokon će župan: — Dođosmo da se potužimo na vas, što hrvatske knjige dijelite među djecu.

— Ali ljudi božji, kakva je ova vaša škola?

— Talijanska, rekoše mi.

— Evo, odmah ću vam kazati. Izvadim odluku č. k. škol. oblasti — bila je napisana talijanskim jezikom — pak im ju pročitam. Ne razumješe je nego dvojica, trojica, stoga im je prevedem na hrvatski jezik.

— Eto, čuste kakva je vaša škola, moraju dakle i knjige biti hrvatske. Približi mi se bogati naduti »mudrijan«, pa će mi, drsko me gledajući:

— Otkle to pismo?

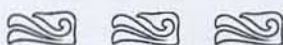
— Od c. k. pokrajinskog školskog vijeća. Eto vidite i potpis i pečat.

— Ja na to pismo p, reče mi; škola je naša i mi smo ovđe gospodari.

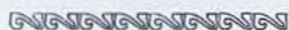
Ne dopustih mu, da dalje govori. Izvadim pero i zapitam svakoga za ime. Na pitanje, da li su čuli, što je ovaj drznik kazao, potvrdiše da jesu.

— Dobro! Hajte u miru božjem, a vi — rekoh onomu drzniku — odgovarat ćete sudu za uvrijedu. Ja sam ovdje učitelj, a ne vi. — Jedan za drugim zapustiše školsku sobu, samo krivac ostane, pa me poče zaklinjati, da ga ne tužim. Pokažem mu vrata mučke, a kad je izašao, spopah se za srce i mučno mi je bilo.

Nastavit će se.

Nova nastojanja o reformiranju risanja u pučkoj školi. Fran Barbalić.

Nastavak.

Vidimo dakle, da je ovo novo risanje za pučke škole mnogo bolje, nego li samo govorenje o stvari. Možda nije? Ajde da vidimo.

Dok s djecom o stvari govorite, nijeste uvjereni, da vas sva mišlju slijede. A koliko ih je bilo, za koje ste mislili da vas slušaju, a gradili su oni bogzna kakve kule po zraku, bili su mišlju gdje god vani kod igre. Rišuć pako neku stvar, bolje će paziti, jer sami rade i proizvode. Vježbati pažnju radom znači, pridobiti si neiscrpiv izvor znanja. Bude li djete risalo predmete uzбудit će se u njemu interes, a slike dotične ostat će mu uvijek pred očima. Rišuć djeca predmete, naučit će se iste svestrano promatrati, dotaknut će se ih, razdijelit će ih, sastaviti opet; ne bude li znala, mislit će, prosuđivati, a i druge će pitati. Budemo li mi učitelji nešto narisali, a s nama i učenici, ne će nam trebati toliko govoriti, te će djeca mnogo stvari naučiti, što no bi se reklo: šuteći. Govorite pò ure, ne će vas djeca razumjeti; narišite, pak

ste namah mnogo postigli, što riječju ne biste bili. Pestalozzi u svojoj knjizi: »Kako Gertruda uči svoju djecu« kaže: »Ona je risala na tabli i znala je pogoditi tajne dječije duše kredom u ruci!« Djeca te slike shvaćaju, promatraju, sude, čute i govorom izrazuju svoje misli: To je plod opažanja. Kušajte bez riječi djeci reći, narišite na tablu bilo što, djeca će gledati, pa će se natjecati tko da vam prije kaže, što ste narisali. Narišite ruku, djeca bit će vesela, što mogu reći: narisali ste ruku, a vama eto tvarine, da započnete zornu obuku o ruci.

Risanje nema samo te svrhe, da zabavlja oko i ruku, nego ima uživati kod toga čovječja duša. Ono mora uzbuditi u djeci ljubav za svim onim što je lijepo, uredno i čisto. Ono ima uzdizati i oplemenjivati dušu i pobuđivati estetična čuvstva. Nemojmo djeci zabranjivati, da ona sama što god rišu, već ih na to nukajmo. Danas zbilja ne možemo govoriti o samoradinosti djeteta kod risanja, jer djeca samo kopiraju iz table po stigmama stanovite likove, a kopiranjem niti se razvija njihova inteligencija, niti njihova inventivna moć. Risanje je vrlo važan predmet s formalnog gledišta; ono je i podloga svim industrijalnim zanatima.

Njemac Rösler preporučuje, da se rišu u pučkoj školi predmeti iz 1. kuhinje, 2. sobe, 3. škole, 4. tjelovježbaonice, 5. kuće, zatim 6. životinje i ljudi i 7. slike iz naravi. Pričinjat će se ovo komugod preteško. Nije nit najmanje. I posve malena djeca nagnuta su risanju. Tekar što počnu koracati, videt ćete ih, gdje kakvim prutićem po tlu čine različne slike; ako im u ruku stigne ugljen ili vapno, odmah će se dati na posao da rišu. Škola mora ovu sposobnost dječiju dobro uporabiti. Risati se mora već u I. školskoj godini čim više: stvari svakdanje, životinje, biline, kuće, gnijezdo, konja, kravu, — sve to upliviše, reko bi krade i pridobiva dječiju dušu. Uzgajati se tu može memoriju, maštu, inteligencu, volju. Iz slika mogu se stvarati lijepe pripovijesti; djeca se tada uče misliti, dobro govoriti, što znači — dobro pisati. Djeca se moraju vježbati risati na tabli. Risanje je duša poduke, jer nuka na pazljivost sve učenike i uzbuđuje u njima samo radinost, te vodi djecu do točnosti i estetičnosti. Dobro risanje na tabli je umjetnost zorne obuke u modernim školama. Najjednostavnija stvar, što ju dijete samo nariše, ima više vrijednosti, nego li najkompliciranija i najbolje izvedena, koju učitelj izradi, a da kod toga dijete ne sudjeluje niti malo. — Znameniti prirodoslovac Farady, rekao je o samomu sebi ovo: »Najjednostavniji eksperimentat nijesam mogao razumjeti, ako ga nijesam znao i sam izvesti; najjednostavniji pokus koji sami izvedemo, više nam godi, nego li najljepši, što mogosmo gdje vidjeti!« Ako je to vrijedilo za jednog Faradyja, mora vrijediti kud i kamo više za našu djecu.

Doba je, da se i risanje prime promatrati i sa drugog gledišta, da se ne događa s njime kao sa starim željezom, koje se baca iz kuta u kut, da tobož ustupi mjesta drugim, valjanim predmetima. Nekoji, ne viđevši nikakva uspjeha u risanju, htjedoše čak, da ga izbace iz pučke škole. To bi isto bilo, kao da nogu režeš, jer ti je postol tijesan, mjesto da cipelu dadeš popraviti. Buduć je današnje risanje slično neshodnome postolu, mora da ga promijenimo, da bude prema zahtjevima pedagogije ili bolje, da bude korisnije i shvatljivije učenicima. Risat ćemo okolicu učenika, a ne smijemo ispustiti s vida ni jednog predmeta, koji gojenac svaki dan vidi ili možda čak i rabi. Moderna škola želi biti praktična. Od novog risanja nemojmo namah očekivati bogzna što. Znajmo ipak, da stablo ne će ponarasti tako brzo do neba — a dobra stvar uspijeva polagano. Često se ne postigne sve ono, što se misli, al nešto se postignuti mora. Putem se čovjek na zaprijeke susreta, ali se toga ne smije plašiti.

Nastavak slijedi.

Nastojanja pri uredjenju školskog vrta. Fran Trampuž.

Nastaje doba, u kojoj imadu da započnu priprave i radnje u školskom vrtu. Nu mi se time nećemo pozabaviti, no progovoriti o tome, na što sve nam treba paziti, kada se uređuje novi školski vrt.

Ponajprije moramo nastojati, da se školski vrt podigne *uz samu školsku zgradu ili bar u neposrednoj blizini iste*, da je *opskrbljen slatkom vodom*, da je njegov *položaj topao a zemlja plodna te dovoljno duboka* i konačno, da imade *primjerenu veličinu*, t. j. da ne bude niti *pre malen* a niti *pre velik*.

Školski vrt mora biti uz školsku zgradu ili barem u blizini iste, jer je samo tada učitelju-vrtlaru uvijek pri ruci a školskoj djeci pred očima. A pošto se škola nalazi obično na vidljivijem položaju, to je vrt pristupniji i onima, koji baš sa školom nemaju posla t. j. odraslim seljacima.

Veoma je važno, da je učitelju školski vrt uvijek pod okom. Običava se reći, da su gospodareva stupala svakome vrtu a tako i školskom — gnoj. Time nije možda rečeno, da bi se školski vrt imao gaziti nogama, nego je to samo opomena školskom vrtlaru, da dolazi u nj čim češće, te ga svaki put potanko pregleda i posmatra je li sve u redu.

Samo kad se nalazi školski vrt sasma blizu školske zgrade, u kojoj se obično nalazi i učiteljev stan, moći će ovaj cijelo svoje prosto vrijeme pa i najkraće, posvetiti svome vrtu. Lahko mu je onda uređivati, nadzirati odnosno sam obavljati nužne radnje, jednom riječju držati ga u redu, kako to dolikuje školskom vrtu. Ne mnijem time reći, da se i ođaljeni vrtovi ne dadu držati u redu, ali onda tu treba dvostruke marljivosti a i znatne muke. Vrt mu je tada samo na teret, te mu zadaje mnogo više skrbi. A školski vrt ne bi smio biti samo za to, da se već i onako drugim poslom opterećeni učitelj š njime mori, nego da u njem uživa i da mu služi za odmor. Od ono malo školskih vrtova, koji se u Istri nalaze, mnogi baš imadu tu veliku pogriješku, da su odviše ođaljeni od školske zgrade odnosno od učiteljevog stana, a to je i glavnim uzrokom, da ti obično slabo uspijevaju.

Priznajem, da nije uvijek moguće tik uz školsku zgradu naći prikladno zemljište za školski vrt, jer treba, kako ćemo kasnije čuti, pri izboru tla za vrt obzir uzeti i na druge okolovštine. Više puta, a to vrijedi osobito za starije škole, nemaš u blizini iste u opće nikakvog zemljišta. U tome slučaju prinuđeni smo vrt uređiti podalje od škole, kad smo već na to primorani. Ovo neka dobro drže na pameti mjesna školska vijeća i općinska zastupstva, koja obično imadu glavnu riječ pri izboru zemljišta, te neka se odviše ne škrtari kad se ima nabaviti novo.

Školski vrt mora biti opskrbljen vodom. Ovo se odnosi osobito na našu pokrajinu Istru, koja je toliko suši izložena. Toga će se dobro sjećati oni, koji su vrtlarili god. 1904., kadno je čitavog proljeća i jeseni pritisla bila suša, pa će odmah shvatiti, što ja time mislim, kad preporučujem vodu uz vrt. A i u godinama, koje nisu toli suhe, treba nam u školskom vrtu manje ili više vode. Tako nam primjerice valja kod sijanja i presađivanja povrća i cvijeća uvijek zalijevati.

Nema li dakle u neposrednoj blizini školskog vrta vode (potok, zdenac, lokva i t. d.), mora se u istom iskopati bunar, te u njega svesti vodu sa obližnjeg krova, puta ili iz samog vrta. No u malenom vrtu taj bi bunar razmjerno previše zapadao, valja stoga pronaći jeftiniji način, kojim bi se došlo do vode. Tu bi nas dobro poslužila stara bačva od tvrdoga drveta, koja je već otužila svoju u bolje svrhe. Ovu se zakopa u jednom kutu vrta, te nam tako služi, dok joj se zubi ne pokvare.

Tastavit će se

Stari župnik. Vice Orljak.

Namjestiše me učiteljem u istarskom gradiću. Bijah mlad kô kaplja. Građani još prije mog dolaska saznaše za moje porijetlo. Primiše me ledeno, našto slijediše progonstva. Stojah osamljen sasma u gradiću. Smjestih se u krčmici. Išlo mi teško. Plaćicu do zadnjeg novčića potroših u najnužnije: čuvah se jedino duga. Bilo svakojako. Momu istrošenu šeširu prigovori mi čak na polak prijateljski građanin. Moja šaljiva dosjetka stvar poravnala. Premjestih se u privatnu kuću, samo da skrčim svoje izdatke za hranu. Dobra gospodarica mi kuhaše, što joj donesoh i kupih. Za moj društveni i materijalni položaj sazna sat hoda odaljeni župnik starina. Jednog popodneva stane magarče pred mojim stanom. Dečko me pozva veleći: »to vam je poslao gospodin plovani«. Razkolačih oči na pune dvanjke. Razmotasmo ih. Imam šta vidjeti! U njima bilo svega blagoslova: slanine, osušene svinjetine, repe, koruna, pasulja, komad skopčevine i drugih malenkosti. Saletiše me misli. Prenuh se »filozofiranja« i primih sa zahvalnošću poslani mi darove. Sila kola lomi. Narednog četvrtka pođem do starca župnika, da mu zahvalim na dobroti. On me zavolje i bijasmo otsele dobri prijatalji. Moradoh do njega u slobodne dane.

Zabavljasmo se kô da nas ista majka porodila, veselismo se i pjevasmo kô da nas ista mlada krvca grije. Sva pregaranja i napadaje jednog ćedna zatomih pod gostoljubivim krovom moga prijatelja. Toplih se na njegovu žaru rodoljublja, a njegova odvažnost i uvijek bodar i veseo duh, čuvao me klonulosti i apatije. Držao me u ravnovjesju, a on ćutio se uz mene pomlađenim; tako jedan drugomu zaslađivasmo život. Da ne zlorabim njegovu dobrotu, obustavih svoje česte posjete. To mu nije bilo poćudno. Petkom primih pismeni poziv. Sporući mi jednom, da bi došao k njemu pomoći mu u službenom pisanju. Kako da ga ne posluhnem! Dođoh, — a on ni rječcom da spomene posao. Podsjetih ga. Pisah ti tako — reče mi — da te privedem k sebi. Nasmijasmo se toplo ovoj šali. Da me prisili u njega sprovesti božićne svetkovine, moradoh s njime obavljati večernjicu na polnoćki. Pazismo se kano braća. Kad došao u gradić po poslu, posjetio je mene prvoga. Je li slavio svoj imendan, među biranim gostovima njegovim nalazio sam se i ja, inače bila bi tuća riječi. Kamo nas zvala dužnost, tu bijasmo zajedno. Ne mogu zaboraviti moga dobrog župnika. Kadgod mi pamet zaroni u događaje mladih dana, njegova pojava prikaže mi se pred očima, te me obuzme neko milje sve misleći: kako li u teškim danima mojim, ispunilo saućešće veliku dušu mog starog i dobrog župnika!

Zamolba vrlo mlome hrvatskome pučkome učiteljstvu.

Početkom ove godine zamolio sam u novinama roditelje djece, koja još te ne polaze škole, neka mi za moja proučavanja djetetove duše pošalju slobodne risarije svoje dječice. Toj se je zamolbi vanrednom susretljivošću odazvalo vrlo mnogo roditelja. Najljepša im hvala za to!

Ovijem pako uslobodujem se najuljudnije zamoliti čestito naše učiteljstvo, da bi mi i ono pripomoglo u istu svrhu. Budući da hrvatsko učiteljstvo našu dječicu, tu narodnu nam uzdanicu, zacijelo ne ljubi ništa manje, nego li i sami joj roditelji, nadam se, da ova moja zamolba ne će biti glasom onoga, koji je vadio u puštinji i to tim više, jer ju na naše rodoljubno i marno učiteljstvo upravljam samo u brizi, da se, što je moguće više, učini za dobrobit i sreću naše mladeži, a po tome i naroda našega.

Tko mi je u tome voljan pripomoći, molim da izvoli to učiniti ovako:

Neka se školskoj djeci kaže otprilike: »U jesen za dugih večeri običavaju se u nekim kućama uz razne poslove (komušanje i ruljenje kukuruza, čijanje perja, trijebljenje graha, i t. d.) pripovijedati razne lijepe narodne pripovijesti i pjevati pjesme. Zamolite svoje roditelje, ili koga drugoga, tko zna takvih pripovijesti, neka vam ih kažu; ali ne one iz knjiga, već prave vaše domaće pripovijesti. Vi ih dobro upamtite, pak ćete nam ih poslije u školi pripovijediti.« — Poslije, kad se ugrabi koji slobodni čas vremena, neka djeca te pripovijesti pripovjedu u školi. Valjane pripovijesti neka djeca kojom drugom dobrom zgodom u školi ili kod kuće svojom rukom napišu onako, kako ih usmeno pripovjedaju, dakle: u svojem dijalektu i skroz slobodno, bez svakih upuća i popravaka tuđih. Svaku pripovijest neka dijete napiše na posebnome komadu papira i to na jednoj polovici prelomljene stranice arka običnoga koncept papira (kao što se pišu molbenice). — Budući da djeca I. školske godine ne znadu sama pisa i, molim da bi njihove pripovijesti zabilježili p. n. gg. učiteljice i učitelji, ali doslovno onako, kako ih djeca kazuju. — Ako je u kojoj pripovijesti pjesma, koju se pjeva, a učitelj je glazben, molim, neka izvoli notama zabilježiti napjev pjesme. — Momente u pripovijestima, koji su zgodni za ilustriranje crtežem, neka dijete svaki na posebnome komadiću papira nariše i to posve slobodno onako, kako ono taj prizor shvaća i kako je ono to kadro narisati bez svake tuđe upute i pomoći. Na dotičnome mjestu pripovijesti neka se metne znak, kojim neka se obilježi i sama ilustracija, i neka se ta risarija priloži pripovijesti. — Pod svaku pripovijest neka se potpiše dotično dijete, koje ju je napisalo i neka naznači godinu svojega rođenja; ime i stalež svojega oca, majke, odnosno skrbnika; pak ime, godinu života, rodno mjesto i stalež onoga, tko mu je pripovijest pripovjedio, te datum, kada je pripovijest zabilježena.

Gg. učitelji i učiteljice neka budu dobri, pak — ako im bude moguće — neka te pripovijesti pročitaju, metnu u rukopis potrebne interpunkcije i velika pismena, te pod znakom (zvijezdicom ili brojkom) na praznome prostoru sa strane napišu posve u kratko značenje nepoznatih riječi: provincijalizama i prekrojenih iz tuđih jezika.

Sve pripovijesti jednoga razreda molim da se metnu u jedan omot. Na ovome neka se zabilježi školsko godište (razred) djece i ime dotičnoga učitelja ili učiteljice. — Omoti pako s pripovijestima svih godišta svakdanje škole i opetovnice neka se metnu u jedan zajednički omot. Na njemu neka se naznači ime i mjesto škole.

Pojedine škole molim da mi svoje pripovijesti izvole poslati — ako je moguće — barem do početka nove školke godine.

Ja ću taj materijal proučiti, srediti ga u jedan zbornik, popratiti ga komentarom, u kojem ću izložiti: koja se sadržina ove vrste nalazi u duši pojedine djece, kakva je ta sadržina, kojim ju načinom dijete prikazuje, kako ju dijete izražuje? Na temelju svega toga iznijeti ću pedagoške konsekvence.

Ovako uređeno objelodaniti ću to djelo tiskom. Držim, da će ono imati veliku vrijednost za našu narodnu kulturu u opće; jer će od propasti sačuvati dragocjeno narodno blago, kojega svakim danom očito sve većma nestaje. Biti će ta građa jednako poučna, zanimljiva i korisna svakome inteligentnome Hrvatu, naročito folkloristi i filologu. Ali time, što će ovdje suho zlato našega naroda biti prikazano pročišćeno u vatri nepokvarene djetinje duše, biti će ovo djelo od eminentne vrijednosti onim marnim trudbenicima, koji na studiju psihe našega naroda trebaju s vremenom da sagrade zgradu pravoga uzgoja naroda hrvatskoga. — Time, mislim, da je dostatno opravdana i žrtva, što će ju svojim trudom za ovu stvar doprinjeti naše za narodnu sreću tako požrtvovno pučko učiteljstvo.

Svakome, koji za ovu dobru stvar ma i najmanje učini, od Boga plaća, a od mene već sada najljepša hvala!

Ivan Tomašić,

ravnaj. učitelj,

Zagreb, Trg Franje Josipa, br. 7.

VJESNIK.

Učiteljske plaće u Dalmaciji.

Po školskom zakonu od 24. prosinca 1905., imaju dalmatinski učitelji slijedeća beriva:

Kandidati učiteljstva sa svjedodžbom zrelosti, uživaju godišnju remuneraciju od 860 K a kandidatkinje 780 K, bez obzira na mjesto u kojem služe.

Stalno namješteni ili privremeni učitelji sa svjedodžbom osposobljenja imaju do 10. godine službe 1200 K, do 20. godine 1300 K a od 20. godine 1400 K. Za učitelje na građanskim školama određena su beriva po 1600, 1700 i 1800 K.

Od ispita osposobljenja unaprijed, imaju učitelji pravo na šest kvinkenija, i to četiri prva po 150 K a dva posljednja po 200 K. Za učitelje građanskih škola računaju se prva četiri kvinkenija po 200 K

a posljednja dva po 250 K. — Funkcijski doplatk samo stalno namještenim ravn. učiteljima (-icama) a i ravnatelja (-ica) građanskih škola računa se u mirovinu. Na dvorazrednim pučkim školama iznaša funkcijski doplatk 100 K, na trorazrednicama 150 K, na četvorazrednicama 200 K a za višerazredne 250 K; na na građanskim školama 300 K, a na onima, koje su skupčane sa dvo- ili trorazrednom pučkom školom 400 K, ako sa četvero- ili višerazrednom 500 K.

Učiteljice primaju 80% plaće učitelja. Glede otštete za dan, izjednačene su učiteljice sa učiteljima.

Ministarska rješidba.

Jedan naših drugova sakupio teškom mukom oveću svotu za dva nadgrobna

spomenika, namijenjena dvim prerano umrlim sudrugovima. Jednog četvrtka veći se dio našeg učiteljstva i svećenstva sakupi u Lupoglavu, da na gorenjovaškom groblju položi jedan spomenik. Tu je bio i naš drug. Ostavio sijelo svoje škole srijedu iza popoldnašnje obuke, a povratio se narednog četvrtka na večer, dakle u dan, kad nije imao obuke. Nekom bilo zazorno to plemenito nastojanje i nepoćudan pietet do milog pokojnika. Mjesno školsko vijeće optužilo ga na kotarsko i pokrajinsko vijeće, da se je bez dozvole odalečio iz okružja svoje škole i otišao u drugi kotar. Ovaj se je zapisnički opravdao kako je najbolje znao i umio. Sve nije ništa hasnilo. Radi tog odsuća iz sijela svoje škole a bez dozvole, primio je pismeni ukor sa strane pokrajinskog školskog vijeća. Ovaj, svijestan si svoje nevinosti, u otvorenom roku od 60 dana, uložio utok na ministarstvo prosvjete, koji je isti prihvatilo, lišilo ga ukora i svih zakonitih posljedica.

Škole u Trstu.

Školska godina 1904/05. trajala je u Trstu od 16. rujna do 7. srpnja. Tjelovježbu poučavalo se samo do konca svibnja, kako je to i propisano. Ručni rad i tjelovježbu počima se podučavati sa 2. školskom godinom a njemački jezik sa četvrtom. U 13 školama grada poučavalo 104 učitelja (19 prvog, 60 drugog i 25 trećeg reda) i 105 učiteljica (17 prvog, 60 drugog i 28 trećeg reda). Vjerouku poučavalo je 10 vjeroučitelja namještenih od općine a 18 imenovanih od crkvene oblasti. Uz ove bilo jošte namješteno: 2 učitelja pjevanja, 4 učiteljice ručnog rada, 18 privremenih podučitelja, 22 podučiteljice i 12 suplenata. 38 kandidatinja supliralo je zapriječene učitelje, 8 učiteljica poučavalo je u muškim razredima. — 8 učitelja i 1 podučiteljica imali su skroz cijelu godinu jedan muški razred; 9 podučiteljica jedan ženski razred a jedan podučitelj jedan mješoviti razred.

Školskih soba bilo je 257 i to: 110 za muške, 108 za ženske i 4 mješovita razreda. Početkom školske godine upisalo se 13.829 polaznika a koncem godine bilo ih prisutno 12.948. Umrlo ih 28 a istupilo 410. Ispitanih bilo je 12.079 a prepuštenih u više razrede 9489.

U okolici bilo je 10 škola sa 24 učitelja i 21 učiteljicom, te 11 privremenih podučiteljica i 4 suplenta. Vjeronauk poučavalo je 15 dušobrižnika. Školskih soba bilo je 61. U ove se škole upisala 3824 polaznika, 12 ih je umrlo a 74 istupilo. Koncem školske godine bilo je prisutnih 3676 od kojih 3523 ispitanih a 2981 moglo je prestupiti u više razrede.

Školstvo u Bugarskoj.

Bugarska vlada objelodanila je službenu statistiku o stanju školstva u kneževini u godini 1903/04. Za to dobo bilo je u Bugarskoj 4344 škola sa bugarskim nastavnim jezikom. Te škole polazilo je ukupno 340.668 djece, i to 220.620 učenika i 120.048 učenica. Uzevši u obzir broj stanovnika (3,744.283), razvidno je, da je na 881 stanovnika došla po jedna škola. Učiteljskih sila bilo je u to vrijeme ukupno 7786, i to 5425 učitelja i 2361 učiteljica. Na jednoga učitelja otpalo je 44 djece a na 470 stanovnika došao bi po jedan učitelj. Bugarska je po tome naprednija od Srbije, Rumunjske, Ugarske, Nizozemske, Engleske, Portugala, Austrije i Rusije.

Električno šibanje.

U Sjedinjenim državama sjeverne Amerike a u gradu East Peuma (Illinois), uveo je ravnatelj u školu električni stroj za šibanje. Oci školske djece nijesu sa načinom te kazne nipošto zadovoljni, pa svečano izjaviše, da će oni uzeti djecu iz škole, ne otpravi li ravnatelj to nesretno električno šibanje. To se u opće i ne može drugdje dogoditi nego li u Americi. Upravo američanski!

Roditeljski sastanci.

Potonjih je godina učiteljsko vijeće u Kragujevcu ustanovilo roditeljske sastanke, da se naime održi potrebiti vez između kuće i škole, između domaćih i školskih uzgojitelja. Taj hvalevrijedni korak obnovio se i ove godine. Na taj način može škola postići svoju svrhu, kad se oba uzgoja potpomažu i redovito teku. Uredba takvih sastanaka vrijedna je nasljedovanja!

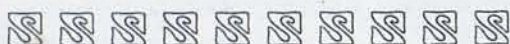
Škole i tuberkuloza.

Pariška »Revue Pédagogique« piše, da su tuberkulozi po školama u glavnome

dva izvora: učitelj i učenici. Bolest učiteljeva je češća i pogibelnija. Dr. Dupont je opazio, da je u nekoj uskoj, nezdravoj školi, koju je polazilo neko 100 djece, će vero njih umrlo od sušice, a to s oga. jer je bolesni učitelj pljuvao po podu. Isti je učitelj, po mnijenju spomenutog liječnika, u nekoj drugoj školi okužio 23 djece. U manjoj se mjeri događa, da ova bolest prelazi od djeteta na dijete. Drugi uzroci ovoj bolesti bili bi: nezdrave školske sobe. Radi toga taj liječnik preporučuje škole na otvorenom.

Sitna školska zgrada.

Vi pitate: to gotovo mora da bude u Americi? A ma da, i to baš u New-Yorku. Ta grdesija može zahvatiti više od 4000 djece, te imade 86 školskih soba. Zgrada je na 6 spratova, a ima osim četirih vrlo prostranih stuba i pet dizaljka. Isprazniti se može u malo časaka bez ikakve pogibelji. Najgornji kat imade samo kupalište i vježbaonu za tjelovježbu, a svjetlost dolazi sa krova.

Lične vijesti.

Premještenja.

Ivan Karlavariš ide iz Supetra u šumi u Vranje; Fran Krbavac iz Gologorice u Kašćergu a odavle Josip Gržinić u Kringu. Pavao Saršon polazi u Sušnjevicu.

Primio dio plaće.

Učitelj Josip Zlatić, koji je službovao godinu dana u Sv. Lovreću kod Labina, primio je nakon 17-mjesečnog čekanja dio svoje plaće. Nama bi milije bilo, kad bi se učitelje plaćalo redovito, kako to valja da ide, a ne ovako na mahove, da ne znaš bi li umro ili pričekao jošte, dok ot-kale što god ne kapne.

Književnost i umjetnost.

Učiteljska koračnica.

Kako u posljednjem broju spomenusmo, dadasmo uglasbiti naslovnu pjesmu prošlog broja. Pošto naš glasbenik nije dospio da nam udovolji, to ćemo u narednom broju o tome progovoriti.

Ispravak.

Iz treće kitice naslovne pjesme drugog broja izostao nam čudnim slučajem cijeli 5. stih. Kitica imade glasiti ovako:

D'jeli svakom hljebac znanja,
Ona ljudstvom ljudstvo stvara
I uzdiže nemoćnike,
Nasilnike sve obara;
Ona širi ljubav pravu —
Ista braća svi joj ljudi
Sirotinju ponajveću
Pritište na svoje grudi!

Radi boljeg razumijevanja, valja ispraviti i četvrti stih četvrte kitice na ovaj način:

Budi njojzi naša gruda

Seljak Marko.

U Zagrebu izlazi jur petu godinu ovaj mjesečnik, koga uređuje pravnik Milan Anderlić. On si je postavio zadaćom: upućivati male gospodare u gospodarstvu i u svem onom, što im je potrebno u životu.

Pretplata stoji na godinu 1 K 20 h a šalje se na Milana Anderlić Zagreb, Savska cesta 100.

Od uredništva.

G. M. Z. Pazin. Stiglo prekasno, pa i rad teškog sloga, za ovaj put moralo izostat. Poslužismo na skoro. Zdravo!

G. J. B. B. Sarajevo. Primismo sa zahvalnošću, te će i Vaše na red stići. — Pozdrav!

Drugu iz Kastva. Nekoliko si i pesimista. Uz složan rad bit će svega. Obveza je dug, pa ne zaboravi. Bog!

Namirili pretplatu za cijelu godinu.

M. Cucančić, Pazin. — Dr. I. Kalčić, Zala-Mihályfa (Ugarska).
— J. Krmpotić, — J. Iskra, — B. Bekar, Pula. — H. Bolković,
Martinsčica (Cres). — Mjesno škotsko vijeće, Kastav. — V. Zidarić,
Pićan. — P. Brezovšek, Dob pri Ljubljani. — F. Ferjančić, Predloka.
— G. Licul, Gorenjvas. — A. Linardić, sv. Vid (Krk). — A. Jelusić,
Zadar. — N. Turato, Cres. — M. Zuccon, Marčana. — I. Medvedić,
Boljun. — A. Rajčić, Jursići. — J. Flego i J. Sirotić, Slum. —
A. Harčić, Mali Lošinj. — Pučka škola, Staro Petrovo. — I. Nezić,
Livade. — N. Uravić i M. Justinić, Kras (Dobrinj). — J. Grašić,
Beram. — Hrvatska čitaonica, Buzét. — Opća pučka škola, Sremski
Karlovc. — I. Benigar, Zagreb. — Uč. čit. klub, Cirkvenica.

Pretplatiše za pô godine.

S. Zahija, — M. Kinkela i M. Sirola, Kastav. — M. Dorčić,
Pazin. — I. Pavosević, Osijek.

Sve potrebite tiskanice za škole te pisaći i risaći materijal, imade na zalih **NARODNA TISKARA LAGINJA i dr.** (prije **J. Krmpotić i dr.**)

PULA, VIA GIULIA. 1.

KNJIGOVEŽNICA ————— **TVORNICA PEČATA**

Ant. Tranfić, Pula

Via Sissano-Diana, 7.

Glavno skladište u Kaštelstarome.

Vlastiti proizvodi najboljih Dalmatinskih vina te maslinovog ulja. — Razašilja počam od 56 litara unaprijed. — Cijenike šalje bađava franko.

Za naručbe kao i sve drugo, obratiti se u Pulu.